

YÖK TARAFINDAN HAZIRLANAN YÜKSEKÖĞRETİM KANUNU TASLAĞI ÜZERİNE

GENEL DEĞERLENDİRME

- Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından yürütülen yükseköğretim kanunu taslağına ilişkin çalışmalar, öteden beri dile getirilen yükseköğretimdeki reform ihtiyacını karşılamaya yönelik atılan önemli bir adımdır. YÖK'ün, taslağın hazırlığı sürecinde katılımcı bir yaklaşım benimsemesi ve sonrasında taslağı tartışılmak üzere ilgili paydaşların görüşüne sunması, toplumu kucaklayan bir yükseköğretim sistemi inşa etme adına anlamlı bir girişimdir. Bu girişimin başarıya ulaşması için, taslak ile ilgili paydaşlardan gelen görüşler değerlendirilmeli ve mümkün olduğunca taslakla bütünleştirilmelidir.
- Türkiye yükseköğretimin en kronik sorunu, üniversitelerin toplumsal talep ve ihtiyaçlara duyarsız kalmasıdır. Gerçekten de, üniversiteler toplumun ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmış ve dahası bazı olağanüstü dönemlerde bilinçli bir şekilde bu ihtiyaçları görmezlikten gelmiştir. Toplumun taleplerine cevap üretmeyen bir yükseköğretim sisteminin oluşmasındaki en temel neden, yükseköğretim bürokrasisinin topluma hesap verebilir bir yapıdan yoksun olmasıdır. Bundan dolayı, yükseköğretim reformunun olmazsa olmazı, yükseköğretimden sorumlu birim ve kurumların topluma hesap verebilir bir yapıya kavuşmasıdır.
- Gelişmiş ülke örnekleri incelendiğinde, yükseköğretimden sorumlu **üst kuruluşların** yükseköğretim kurumları üzerinde yetkili olduğu görülmektedir. 1981 yılında çıkarılan Yükseköğretim Kanunu, YÖK'ü hükümetten bağımsız bir kurul olarak tasarlamış ve **üniversitelerin üst yönetiminden sorumlu kılmıştır**. Günümüzde **yükseköğretimin yönetiminden sorumlu bir üst kuruluşa ihtiyaç vardır ve gelecekte de olmaya devam edecektir**. Dolayısıyla, tartışılması gereken esas konu, böyle bir üst kuruluşun var olup olmaması değil, nasıl bir yapıda olması gerektiğidir. Bu çerçevede, gelişmiş ülkelerde yükseköğretimden sorumlu olan Bakanlık, koordinasyon kurulu, yöneticiler kurulu ve benzeri yapılar tartışılmalıdır.

- Yükseköğretim kurumlarının özerklikleri ile bu kurumları izleme ve değerlendirme çalışmaları birlikte düşünülmelidir. Yükseköğretimden sorumlu üst kuruluştan üniversitelere yetki devri yapıldıkça, kaliteyi koruma ve hesap verilebilirliği sağlama adına, üniversiteler üzerindeki dış denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir.
- Türkiye'nin mevcut yükseköğretim sistemi, kamu personel rejimi ve istihdam koşulları, kâr amacı gütmeyen bir yükseköğretim tasarımına dayalıdır. Muhtemel bir Anayasa değişikliği sonrasında özel üniversite kurulması söz konusu olursa ve özel üniversiteler kendi programlarını açma ve istediği gibi eğitim vermede serbest bırakılırsa, bu kurumlara yönelik kalite güvence sistemleri ayrıca tanımlanmalıdır.
- Türkiye'de yükseköğretimdeki okullaşma oranları, OECD'ye üye ülkelerin ortalamasının hâlen çok altındadır ve yükseköğretime ciddi bir toplumsal talep vardır. Kontenjanların belirlenmesi, öğretim üyesi yetiştirme, kalite güvencesi, program açılması ve üniversite giriş sistemi gibi hususlara ilişkin genel ilkeler belirlenirken, Türkiye'nin 2023 hedefleri dikkate alınması ve yükseköğretiminin mevcut büyüme eğiliminin sekteye uğratılmaması oldukça önemlidir.

YÜKSEKÖĞRETİM KANUNU TASLAĞI

- Yükseköğretim Kanunu Taslağında, kanun maddeleri ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiş olmasına rağmen, her bir maddenin hangi ihtiyaca ve gerekçeye binaen hazırlandığı belirtilmemiştir. Dolayısıyla, mevcut taslağın en önemli eksikliği, taslakta belirtilen maddelerin, yükseköğretim sisteminin mevcut sorunlarını çözmeye nasıl katkı yapacağını belirsiz olmasıdır. Ayrıca, taslağa bir bütün olarak bakıldığında yapılan değişikliklerle birlikte nasıl bir sistem öngörüldüğü yete-

rince net değildir. Örneğin, rektörün seçimle belirlenmesi sürecindeki olumsuzlukları ortadan kaldırmaya dönük olarak getirildiği anlaşılan mekanizmaların mevcut sorunları nasıl ortadan kaldıracacağı belirsizdir.

- Yükseköğretim Kanunu Taslağı, yükseköğretime ilişkin oldukça ayrıntılı ve kapsamlı düzenlemeler getirmektedir. Türkiye yükseköğretim sisteminin her geçen gün hızlı değiştiği ve çeşitlendiği dikkate alındığında, bu kadar ayrıntılı bir taslağın kısıtlayıcı olabileceği ve sistemin ihtiyaçlarına kısa süre içerisinde cevap veremez hale gelebileceği görülmektedir. Dolayısıyla, taslak bir tür çerçeve yasa olmalı; ayrıntılar, ilgili üst kuruluşun düzenlemelerine ve yönetmeliklerine bırakılmalıdır.
- Mevcut taslakta, yükseköğretimin üst yönetiminden sorumlu kuruluş olarak Türkiye Yükseköğretim Kurulu (TYK) tanımlanmıştır. TYK'nın üye kompozisyonuna bakıldığında, YÖK'ün üye kompozisyonuna benzer şekilde, Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu ve Rektörler Kurulu tarafından belirlenen üyelerden oluştuğu görülmektedir. Buna ek olarak, YÖK'ün üye kompozisyonundan farklı olarak TYK'nın kompozisyonu açısından getirilen yenilik, üyelerin bir kısmının Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından belirlenmesidir. Buna göre, YÖK'ün üye yapısının TYK eliyle kısmen muhafaza edildiği görülmektedir. Millet adına yasaları çıkaran ve bütçeyi belirleyen kurum olarak TBMM tarafından TYK'ya üye atanması önerisi oldukça olumludur. Ne var ki, eski kurul yapısının unsurlarının aynen korunması sorunludur. Rektörler Kurulu tarafından, üniversitelerden sorumlu üst kuruluşa üye seçilmesi çıkar çakışması ya da çatışmasına yol açtığından ve hesap verilebilirlik ilkesine aykırı olduğundan taslakta yer alması son derece sorunlu gözükmektedir. Bir başka ifadeyle, denetlenen konumundaki kişilerin, kendilerini denetleyici pozisyondaki kişileri

belirlenmesi oldukça sorunludur. Yükseköğretim yönetiminin sorumlu üst kuruluşun üye seçiminde, halk tarafından seçilen **ve yaşamayı temsil eden TBMM üyeleri ile yine halk tarafından seçilen ve yürütmeyi temsil eden Cumhurbaşkanı ile Bakanlar Kurulu rol almalıdır.** ABD, Almanya, Norveç, Hollanda ve İsveç gibi gelişmiş ülkelerdeki uygulamalara bakıldığında da halk tarafından seçilmişlerin yükseköğretimin yönetimini belirlemede etkin oldukları görülmektedir.

- Yeni yasa tasarısında bazı koşulları sağlayan üniversiteler için öngörülen konsey ile ilgili bazı çelişkiler vardır. Gelişmiş ülke örnekleri incelendiğinde, üniversite konseyi ya da mütevelli heyetlerinin amacının üniversite ile toplum arasında bir köprü olduğu ve üyelerinin çoğunun üniversite dışından atandığı görülmektedir. Buna karşılık taslakta önerilen konsey yapısında üyelerinin yarısından çoğunun üniversite içinden belirlenmesi, üniversite ile toplumu bütünleştirmekten ziyade, üniversiteleri daha da içine kapalı bir yapıya büründürme riski taşımaktadır. Üniversite konseylerinin, rektörlerin yetkilerini kamu yararı doğrultusunda kullanıp kullanmadığı yönünde denetleme mekanizması işlevi görebilmesi, konsey üyelerinin çoğunluğunun üniversite dışından olması ile mümkündür. Aksi halde, üniversite rektörlerinin seçimle belirlenmesi sürecinde üniversite genelinde yaşanan türden sorunların konseyin için de

yaşanması muhtemeldir. Ayrıca, kamu yararı ile üniversitenin çıkarlarını birlikte ele alacak bir yönetim birimi olması beklenen konsey, üniversitenin bir iç unsuru haline gelebilir ve asıl işlevi olan kamu adına üniversiteyi denetleme rolünü yürütemeyebilir.

- Konseyle yönetilecek üniversiteler için birtakım koşullar öngörülmesi, konseyin de tektipleşmesi riski taşımaktadır. Bunun yerine, genel olarak üniversite yönetiminin ve özellikle konsey yapısının farklılaşmasına izin veren bir yapı tasarlanmalıdır. Böylelikle, üniversitelerin farklılaşan ihtiyaçlarına ve koşullarına göre, farklı yönetim biçimleri söz konusu olabilir.
- Öğretim üyeleri arasında kalıcı bölünmelere yol açan ve üniversitelerin ilerlemesini engelleyen mevcut rektör seçimlerine son verilmelidir. Bunun yerine, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi rektörlerin belirlenmesinde atama yöntemi tercih edilmelidir.
- Türkiye'nin büyüyen ekonomisi ve 2023 hedefleri doğrultusunda, öğretim elemanı olmayı cazip hale getirecek bir takım teşvikler getirilmelidir. Öğretim elemanı olmayı baştan zorlaştıran bir takım ağır koşullar yerine, başarılı kişiler için üniversiteyi cazip hale getirecek ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesini destekleyecek olanaklar sunulmalıdır. Böylece başarılı ve nitelikli kişilerin yükseköğretim sistemine girmesi kolaylaştırılırken, yükseköğretim sisteminin ihtiyacı olan nicelik ve nitelikte insan kaynağı sağlanmış olacaktır.

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية